

КАФЕДРА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Фах (підготовка магістерської виконавської програми)

Освітній ступінь	«Магістр»	Курс	1-2
		Семестр	1-3
Спеціальність	В5 «Музичне мистецтво»		
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво» Гітара		
Статус	Обов'язкова	ECTS	12
		Годин	360
		Індивідуальні заняття	96
		Самостійна робота	264
Форма контролю	Екзамен, атестаційний іспит		

Інформація про викладача

ПІБ	Михайленко Микола Петрович, кандидат мистецтвознавства, доцент, в. о. професора кафедри народних інструментів Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
Профіль викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=buIJJU0AAAAJ
e-mail	michnik1412@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з освітньо-професійною програмою та учбовим планом Національна музична академія України імені П. І. Чайковського готує фахівців найвищої кваліфікації в жанрі народно-інструментального мистецтва: артист-соліст-інструменталіст; артист оркестру; артист ансамблю; керівник оркестру (ансамблю); диригент; викладач-інструменталіст; викладача закладу вищої освіти.

Мета навчання:

- виховання музиканта, здатного глибоко відчувати і мислити, любити свою професію, мати внутрішню потребу нести культуру в маси, який досконало володіє своєю майстерністю;
- випускник консерваторії, в залежності від творчих нахилів, рівня й характеру своєї обдарованості, уподобань, повинен добре оволодіти навичками інтерпретації творів найрізноманітніших стилів і жанрів, читання нот з листа, транспонування, імпровізації, акомпанування, виконавського редагування репертуару, його аранжування, перекладення, транскрипції і творчої обробки музичного матеріалу (народних пісень, оригінальних творів, написаних для інших інструментів);

- виховання громадянина, патріота рідної України, який має фундаментальні знання в своїй професії і широко обізнаний в проблематиці інших галузей знань, історії, культури, науки, літератури, мистецтва;
- розвиток пізнавальних і фахових зацікавлень майбутніх виконавців-гітаристів, формування в них мотивації до самостійної виконавської діяльності.

Творчі завдання:

До завдань фаху входить виховання в майбутніх виконавцях прагнення до самовдосконалення, самоконтролю, творчої волі, формування художнього смаку, широкого кругозору. Навчання передбачає:

- знання основ теорії та методології інтерпретації інструментальних творів;
- теорії музики, гармонії, поліфонії, аналізу музичних форм, основ композиторської творчості;
- методики роботи над твором (соло, в ансамблі);
- психології виконавської діяльності;
- загальної історії музично-виконавського мистецтва і специфіки суміжних його різновидів;
- історії гітарного мистецтва і його специфіки;
- історії музики;
- народної творчості;
- історії музичної естетики і філософії;
- основ образотворчого, літературного і театрального мистецтва.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- Особливості та специфіку гітари, основні закономірності гітарної техніки, специфіку виконання інструментальних творів на гітарі, особливості використання штрихів та прийомів гри на інструменті;
- сучасні досягнення в галузі гітарного виконавства, педагогіки та музичної творчості;
- виконавський репертуар та спеціальну літературу;
- принципи збирання, систематизації, узагальнення та використання інформації і проведення наукових досліджень з фаху;
- принципи аранжування та перекладення нотної літератури з інших інструментів;
- основи загальнотеоретичних дисциплін, що дозволяють вирішувати завдання творчого, навчально-просвітницького, науково-дослідницького та методичного характеру.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен вміти:

- розуміти зміст, форму та стиль музичного твору, відтворювати його художню концепцію;
- володіти засобами виконавської виразності та технічною майстерністю;
- орієнтуватися в різноманітних музичних стилях і жанрах;
- вивчати і розвивати кращі традиції виконавських світових шкіл;
- поєднувати виконавську майстерність з виконавським осмисленням твору;
- проводити музично-просвітницьку і критичну діяльність;
- редагувати та рецензувати тексти (перекладення, обробки, аранжування).

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен мати навички:

- самостійної роботи;
- швидкого опанування незнайомих творів;
- читання з листа;
- володіння новітніми принципами та засобами звукоутвореннями — звуковидобування;
- розширенням динамічної та тембрової палітри гітари;
- оволодіння різноманітним арсеналом гітарної техніки;
- будування змістовної та переконливої власної виконавської інтерпретації;
- професійної підготовки для виконання концертної програми на сцені.

Випускник музичної академії повинен мати певний комплекс навичок.

Він повинен оволодіти:

- різноманітними формами та способами технічних прийомів, музично-ігровими

рухами;

- навичками темпо-метро-ритмічного контролю у поєднанні з вимовленням артикуляційних ліній;
- поліритмії та поліметрії;
- різноманітними засобами акцентуації;
- штриховою технікою;
- технікою тембрової процесуальності;
- навичками самостійної роботи над музичним твором;
- артистичною поведінкою на сцені;
- вмінням швидкого, міцного і довготривалого запам'ятовування музичного твору;
- опануванням окремими специфічними технічними складностями.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії.
- ЗК 8. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК)

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
- СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.
- СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
- СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
- СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
- СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.
- СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Програмні результати навчання

- ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності.
- ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.
- ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.
- ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.
- ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.
- ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
- ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу / диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача

ПРН 9. Здійснювати ефективне управління мистецькими проектами, зокрема, їх планування та ресурсне забезпечення.

ПРН 10. Приймати ефективні рішення в галузі культури і мистецтва, аналізувати альтернативи та оцінювати ризики.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Viber, Zoom.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Робота над вдосконаленням набутого комплексу професійних виконавських навичок

Тема 1. Робота над максимальним розкриттям творчої особистості студента, розвитком його технічних та художньо-виконавських можливостей.

Тема 2. Виявити у студента зріле та завершене музичне мислення, естетичне почуття та високий художній смак.

Тема 3. Виховання навичок виконавської волі, концертної витримки та естрадності. Перевірка їх під час концертних виступів. Виявлення недоліків та засоби їх усунення.

Тема 4. Вирішення інтерпретаторських задач, їх стильових, образних, фактурних ознак, що потребує нового рівня втілення самостійного музичного мислення та самовираження студента.

Тема 5. Спрямовування уваги студента на нові публікації нотного та методичного матеріалу, подій в мистецькому житті (конкурси, концерти, конференції, майстер-класи, прем'єри), які б сприяли зростанню загальнокультурного і професійного рівня.

Робота над твором великої форми для гітари

Тема 1. Робота над комплексом професійних вимог до виконавського втілення творів великої форми для гітари.

Тема 2. Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури при виконанні творів великої форми для гітари з оркестром або фортепіано.

Тема 3. Втілення композиторського задуму через художню майстерність виконавця, рівень його культури звуковидобування та інтонування.

Тема 4. Виховання виконавської впевненості, артистизму, творчої активності та розкриття творчої особистості.

Тема 5. Самостійне вивчення одного оригінального (написаного для гітари) твору великої форми.

Робота над творами великої форми

Тема 1. Дослідити історичні передумови появи твору. Знайти відомості про авторів, прослуховування записів та урахування традицій виконання.

Тема 2. Особливості інтонування та звуковедення.

Тема 3. Робота над досягненням витончених емоційних відтінків і великої драматичної виразності.

Тема 4. Аналіз фактури та голосоведення, підбір та застосування специфічних прийомів і штрихів, необхідних для втілення образу.

Тема 5. Оволодіти навиками перекладення (найчастіше фортепіанного) акомпанементу для гітари.

Вивчення циклічних поліфонічних творів

Тема 1. Виконання поліфонічних творів, як важливий критерій у визначенні рівня музичної культури виконавця, зрілості його професійної майстерності, відчуття стилю.

Тема 2. Спрямованість роботи на осмислення головних вимог до творів поліфонічного складу.

Тема 3. Пошуки аплікатурної логіки для поліфонічних творів з метою досягнення артикуляційної та інтонаційної виразності звучання.

Тема 4. Дослідити характерні ознаки стильових особливостей поліфонічних творів в процесі роботи над образно-емоційним змістом.

Тема 5. Опанування вправ для подолання складностей поліфонічної фактури.

Підготовка до сольного концерту

Тема 1. Складання програми, як пошук оптимальної послідовності різних психологічних установок аудиторії на сприймання певного твору.

Тема 2. Акцентувати увагу студента на активному слуховому контролі під час самостійної роботи.

Тема 3. Формувати у студента правильну мотивацію і установку на сценічну діяльність, розуміння концертного життя, як професійної норми.

Тема 4. Програвання програми сольного концерту та домашній запис її на аудіоносії. Аналізу виявлених недоліків, та обговорення з викладачем їх усунення.

Тема 5. Самостійне вивчення одного твору великої форми для гітари.

Робота над творами різних форм і різного рівня складності вітчизняних композиторів

Тема 1. Особливості роботи над інструментальними творами різних форм і різного рівня складності сучасних композиторів в класі з фаху.

Тема 2. Самостійна та спільна з викладачем з фаху робота студента над технічними складностями та підпорядкованість їх художнім вимогам.

Тема 3. Виховання навичок самостійного підбору репертуару та самостійної роботи над інструментальним або ансамблевим твором.

Стимулювання виконавської ініціативи студента в інтерпретації музичних творів

Тема 1. Активізація самостійності творчих музичних рішень, виконавської ініціативи в інтерпретації музичних творів, розвитку образно - асоціативного мислення.

Тема 2. Виховання широкого поняття інтерпретаторського мислення, як асоціативно-образного, емоційного, логічно обґрунтованого втілення стильових і жанрових особливостей музичного твору.

Тема 3. Розвиток пізнавальних і фахових зацікавлень майбутніх виконавців-гітаристів, формування в них мотивації до самостійної виконавської діяльності.

Підготовка до виконання магістерської програми

Тема 1. Артистизм, як єдність високої художньої якості виконання та володіння собою в екстремальних умовах концертного виступу.

Тема 2. Поглиблення та реалізація всіх сформованих та набутих понять, практичних вмінь та навичок, професійна самостійність та зрілість.

Тема 3. Виконання атестаційної програми, як демонстрація багатогранних професійних навичок, переконливої художньо-образної концепції, активного індивідуально особистого вираження у виконавському, артистичному плані.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Індивідуальні заняття, самостійна робота.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу Messenger.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Практичні завдання	25
2.	Самостійна робота	50
3.	Іспит/ Атестаційний екзамен	25
	Всього	100

Критерії оцінювання

Об'єктивність колективної оцінки за виконання концертної програми визначається виставленням балів по параметрам: майстерність, артистизм, інтерпретація, самостійність мислення, музикальність, складність програми, зростання виконавця, виставлення середнього балу, а також можливості пріоритетного значення одного з названих параметрів, який або різко підвищився, або залишається на попередньому рівні чи знижується.

Студент з оцінкою 90-100 балів – «Відмінно» (А) повністю розкрив свої природні виконавсько-сценічні дані: бездоганне виконання програми, яке демонструє оволодіння технічними і художньо-образними завданнями, відсутність будь-яких недоліків, переконлива інтерпретація найрізноманітніших стилів і жанрів, виявляє образно-художнє мислення, виконавську експресію і волю. Також на оцінку можуть впливати і суб'єктивні чинники, як працездатність, позитивна мотивація навчання, рівень складності програми, темп неухильного творчого зростання, конкурсні відзнаки та досвід виступів на значних сценах.

Студент з оцінкою (82-89) балів – «Добре» (В) достатньо розкрив свої виконавсько-сценічні дані, володіє технічними, художніми і артистичними прийомами виконання, досить майстерно володіє інструментом, виявляє образно-художнє мислення і володіння технічними прийомами гри на домрі та штрихами. Студент демонструє відповідність виконуваних творів рівню підготовки, має добре розвинений художній смак та інтелект. Виконання програми впевнене, цілеспрямоване.

Студент з оцінкою (74-81) бал – «Добре» (С) має розвинений інтелект, художній смак, навички самостійного опанування обраною спеціальністю. Демонструє артистичний темперамент, відповідність виконуваних творів рівню підготовки, але виконання деяких творів не завжди переконливе. Є зауваження відносно якості звуку, артикуляції, володінні технічними засобами виразності гри на гітарі.

Студент з оцінкою (64-73) бали – «Задовільно» (D) недостатньо добре володіє виконавсько-інтерпретаторськими навичками, має проблеми з опануванням окремими технічними складностями, вмінням швидкого, міцного і довготривалого запам'ятовування музичного твору. Програма здебільшого середнього рівня складності. Обмеженість в технічному плані не дозволяє проявитися артистизму та стабільності гри на гітарі. Проте підготовка студента дозволяє сподіватися на подальший професійний зріст.

Студент з оцінкою (60-63) бали – «Задовільно» (Е) має слабкі технічні навички і невиразну артикуляційно гру. Програма певною мірою відповідає рівню його художнього та технічного розвитку, але не відпрацьована в плані інтерпретаторського мислення і розуміння стилю. Звуковидобування невпевнене та різке, аплікатурні принципи сформовані частково.

Оцінку (35-59) балів – «Незадовільно» (FХ) отримують студенти, які недостатньо розкрили свої виконавські можливості, але мають можливість повторного складання іспиту. Програма низького рівня складності. Інтерпретаторське мислення і розуміння стилю виявляється фрагментарно. Проте, при наполегливій подальшій роботі можливий певний професійний зріст.

Оцінку (1-34) бали – «Незадовільно» (F), отримують студенти, які не відповідають жодному з вищезазначених критеріїв. Рівень складності програми низький. Студент володіє

певними навичками та уміннями при виконанні музичних творів, які значною мірою не відповідають рівню його підготовки.

Технічні навички гри на гітарі потребують ретельного опрацювання в плані інтонування, артикуляції та звуковидобування.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

ПОЗААУДИТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Передбачається участь студентів у міжнародних та всеукраїнських конкурсах, фестивалях, концертних програмах, благодійних музичних акціях, участь у майстер класах та стажування у літніх музичних школах/академіях; пасивна та активна участь у міжнародних, всеукраїнських та кафедральних конференціях, круглих столах; відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій, виставок тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Доценко В. І. Подолання технічних труднощів у виконавській практиці гітариста (на прикладі концерту для гітари з оркестром № 3 «Елегійний» Лео Брауера). Київ : ВІП, 2005. 168 с.
2. Іванніков Т. П. Гітарна музика Ф. Кленьянса // Культура України : зб. наук. пр. / заг. ред. В. М. Шейко. Харків : ХДАК, 2018. Вип. 59. С. 28–40.
3. Іванніков Т. П. Гітарне мистецтво в аспекті феноменології творчості: досвід конституювання // Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство : зб. наук. праць / гол. ред. П. Е. Герчанівська. Київ : Міленіум, 2016. Вип.2 (7). С. 146–154.
4. Іванніков Т. П. Гітарне мистецтво ХХ століття як феномен творчості : монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 392 с. Бібліограф.: 536.
5. Іванніков Т. П. Гітарні цикли М. Кастельнуово-Тедеско: символічні аспекти художніх образів // Культура України : зб. наук. пр. / заг. ред. В. М. Шейко. Харків : ХДАК, 2017. Вип. 56. С. 275–290.
6. Іванніков Т. П. Творчість Роланда Дьенса в контексті французької гітарної музики ХХ століття // Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство : зб. наук. праць / гол. ред. П. Е. Герчанівська. Київ : Міленіум, 2017. Вип.2 (9). С. 118–125.
7. Іванніков Т. П. Українська гітарна музика: жанрово-стильові ретроспекції // Історія музики: проблеми, процеси, персони : Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. статей / гол. ред.. В. І. Рожок. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2017. Вип. 120. С. 188–208.
8. Іванніков Т. П., Філатова Т. В. Гітарна творчість Агустіна Барріоса у контексті розвитку парагвайської музики // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : зб. наук. ст. / ред.-упоряд. М. А. Ковалінас. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2019. Вип. 124. С. 86–102.
9. Іванніков Т.П., Філатова Т. В. Венесуельська гітарна музика ХХ століття: Антоніо Лауро, Аліріо Діас // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2019. № 3 (44). С. 33–55.
10. Іванніков Т.П., Філатова Т. В. Куатро як історичний феномен венесуельського гітарного мистецтва // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2019. № 4 (45). С. 7–18.
11. Іванніков Т.П., Філатова Т. В. Чилійський гітаррон як інструмент народного та культового побуту // Науковий Вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2020. № 128. С. 80–93.
12. Кригін О. І. Універсалізм творчості Андреса Сеговії та його вплив на становлення вітчизняної гітарної школи : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Музичне

мистецтво / ХНУМ ім. І. П. Котляревського. Харків, 2015. 20 с.

13. Михайленко М. П. Теоретичні основи формування виконавської майстерності гітариста: автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Музичне мистецтво / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2011. 18 с.
14. Михайленко М. П. Київська школа гри на гітарі // Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2010. № 1 (6). С. 47–50.
15. Михайленко М. П. Методика викладання гри на шестиструнній гітарі. Київ : «Ровно», 2003. 248 с.
16. Михайленко М. П. Методологія виконавської майстерності гітариста. Київ : «Ровно», 2009. 241 с.
17. Михайленко М. П. Про гітару та гітаристів. Київ. Дмитра Бурого. 2021. 336 с
18. Ніколаєвська Ю. В. Харківська гітарна школа: таланти і час. Харків : Факт, 2017. 108 с
19. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : Гітара як звуковий образ світу: виконавське мистецтво та наука : зб. наук. праць / ред.-упоряд. В. І. Доценко. Харків : ХДУМ ім. І. П. Котляревського, 2008. Вип. 23. 232 с.
20. Сидоренко В. Л. Стилїстика творів А. Андрушка для гітари соло // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : Гітара як звуковий образ світу: виконавське мистецтво та наука : зб. наук. пр. / ред. та упор. В. І. Доценко. Харків : ХДУМ ім. І. П. Котляревського, 2008. Вип. 23. С. 128 – 136.
21. Сидоренко В. Л. Твори А. Андрушка для гітари соло: до взаємодії фольклоризму і неокласицизму // Науковий вісник НМАУ : Музична творчість та наука в історичному просторі : зб. ст. / упоряд. В. Г. Москаленко. Київ : НМАУ, 2008. Вип. 73. С. 241 – 248.
22. Сидоренко В. Л. «Соната для гітари» В. Камінського // Академічне народно-інструментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини : зб. матеріалів науково-практичної конференції (Львів, 3.11.2005) / ред. упоряд. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц. Дрогобич : Коло, 2005. С. 192 – 198.
23. Сидоренко В. Л. Формування сучасного українського академічного гітарного репертуару у творчості львівських митців (на прикладі гітарної творчості В. Камінського) // Музикознавчі студії – Львів : СПОЛОМ, 2008. Вип. 18. С. 105 – 111. (серія : наук. збірки ЛНМА ім. М. Лисенка).
24. Філатова Т. В. Чилійська гітарна музика: сучасні реконструкції жанрових традицій // Науковий Вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2021. № 132. С. 166 – 181.
25. Філатова Т. В. Гітарна музика Селсо Гаррідо-Лекки: сучасні проєкції перуанських традицій // Науковий Вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2022. № 134. С. 139 – 154.
26. Філатова Т. В. Болівійська «музика вітру» в гітарній творчості: аспекти художнього втілення // Науковий Вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2023. № 136. С. 179 – 197.
27. Burrows T. The Complete Encyclopedia of the Guitar. New-York : Schirmer Books, 1998. 341 p.
28. Ciulei S. O. Flamenco guitar techniques in the music of Joaquin Rodrigo: Doctor's thesis. Tallahassee : Florida State University, 2013. 78 p.
29. Cooper C. Leo Brouwer and the New-romantism // Classical guitar. London, 1985. Vol.3. № 10. P. 13–17.
30. Evans T., Evans M. Guitar. From The renaissance to rock. New-York – London, 1979. 218 p.
31. McCallie M. A survey of the solo guitar works written for Julian Bream: Doctor's thesis [Electronic resource] / M. McCallie. Tallahassee: Florida state university, 2015. 179 p. URL: <http://diginole.lib.fsu.edu/islandora/object/fsu:291315/datastream/PDF/view>
32. Powrozniak J. Gitarren-Lexikon. Berlin : Verl. Neue Musik, 1988. 236 p.
33. Schneider J. The contemporary guitar. Lanham: Rowman&Littlefield, 2015. 2nd ed. 360 p.
34. Summerfield M. The classical guitar (its evolution and its players since 1800). NY : Ashley Mark publishing co., 1982. 311 p.

35. Wade G. Traditions of the Classical Guitar. London : John Calder Publishers Ltd., 1980. 256p.